

JOLANTA IWIN-GARZYŃSKA

Uniwersytet Szczeciński

WYBRANE ASPEKTY OPODATKOWANIA KOSZTU KAPITAŁU WŁASNIEGO W PRZEDSIĘBIORSTWACH POLSKICH

Wprowadzenie

Procesy ekonomiczne zachodzące w każdym przedsiębiorstwie są warunkowane posiadaniem przez nie kapitałem. Kapitał w sensie finansowym jest następstwem przepływu środków finansowych do przedsiębiorstwa od właścicieli i wierzycieli, ucieleśnia się i przyjmuje wartość w aktywach przedsiębiorstwa, pracuje w nich i w wyniku tego zwiększa swą wartość w postaci wypracowanej nadwyżki finansowej. Nie ma przedsiębiorstwa bez kapitału niezależnie od tego skąd kapitał pochodzi i do kogo należy. Podatek natomiast to ciężar i płatność pieniężna, które bezpośrednio wpływają na wielkość środków będących w dyspozycji przedsiębiorstwa, środków alokowanych w aktywach, potencjał finansowy. Do zapłaty tego świadczenia zobowiązane jest przedsiębiorstwo. Podatki są nieodłączną częścią życia przedsiębiorstwa, a z uwagi na ich obowiązkowy i sankcyjny charakter mogą stanowić o jego życiu i śmierci. Tak więc bez kapitału nie będzie przedsiębiorstwa, a każde przedsiębiorstwo płaci podatki. Można więc stwierdzić, że w przedsiębiorstwie pewne są dwie rzeczy – kapitał i podatki¹.

¹ J. Iwin-Garzyńska, *Kapitał i podatki w nauce finansów przedsiębiorstw*, „Finanse” 2011, nr 4, Warszawa PAN INoF, s. 117–133.

Problematyka wpływu opodatkowania na strukturę kapitału jest bardzo obszerna. W artykule zaprezentowano zasadnicze zagadnienia dotyczące rozwiązań podatkowych mających wpływ na koszt kapitału własnego w przedsiębiorstwie.

Celem artykułu jest ukazanie wybranych aspektów podatkowych kosztów pozyskania kapitału własnego i odniesienie do treści elementarnych zagadnień teorii struktury kapitału.

Przedstawiony cel artykułu wynika z założenia, że zasadniczy błąd zauważalny w literaturze przedmiotu, dotyczący definiowania kosztu kapitału własnego w finansach przedsiębiorstw, polega na niedostrzeganiu podmiotowości firmy, jej organizacji, a przede wszystkim badania teorii w oderwaniu od zjawisk podatkowych w przedsiębiorstwie.

1. Tworzenie i powiększenie kapitału własnego a przychód podatkowy

W polskim systemie podatkowym są rozwiązania, które mogą wpływać na wielkość i strukturę kapitałów firmy. Konsekwencje podatkowe są zróżnicowane w zależności od formy wnoszenia kapitału przez kapitałodawcę.

Zgodnie z zapisami ustawy z 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych², kapitał zakładowy spółki akcyjnej dzieli się na akcje o równej wartości nominalnej, a do powstania spółki wymaga się wniesienia przez akcjonariuszy wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego³. Zawiązanie spółki akcyjnej następuje z chwilą objęcia wszystkich akcji⁴. Podwyższenie kapitału zakładowego wymaga natomiast zmiany statutu i następuje wskutek emisji nowych akcji lub podwyższenia wartości nominalnej dotychczasowych akcji⁵. Kapitał zakładowy spółki akcyjnej stanowi podstawę odpowiedzialności spółki wobec wierzycieli. W statucie spółki wymienia się go jako kwotę pieniężną wpłacaną przez jej akcjonariuszy. Kapitał musi być pokryty przez wniesienie wkładów gotówkowych, niepieniężnych albo w jeden i drugi sposób.

² Por. Ustawa z 15 września 2000 r. *Kodeks spółek handlowych* (DzU 2000, nr 94, poz. 1037, z późn. zm.), art. 302.

³ *Ibidem*, art. 306 pkt 2 z uwzględnieniem art. 309 § 3 i § 4.

⁴ *Ibidem*, art. 310 § 1.

⁵ *Ibidem*, art. 431 § 1.

Przepisy kodeksu wprowadzają zakaz obejmowania udziałów oraz akcji poniżej ich wartości nominalnej. Jeżeli zaś udziały (akcje) są obejmowane powyżej ich wartości nominalnej, wówczas nadwyżkę (agio) przelewa się na kapitał zapasowy. Zarówno w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, jak i w spółce akcyjnej nadwyżka wartości wnoszonego przez wspólnika (akcjonariusza) wkładu ponad wartość nominalną objętych w zamian udziałów (akcji), zwana agio (agio emisyjne, premia emisyjna), powinna być pokryta w całości przed zarejestrowaniem spółki bądź podwyższeniem jej kapitału zakładowego.

W sytuacji wniesienia wkładów pieniężnych, w przedsiębiorstwie nie powstanie przychód podatkowy. W myśl zapisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, do przychodów nie zalicza się przychodów otrzymanych na utworzenie lub powiększenie kapitału zakładowego, funduszu udziałowego lub funduszu założycielskiego, funduszu statutowego w banku państwowym albo funduszu organizacyjnego ubezpieczyciela⁶. W świetle powołanego przepisu stwierdzić należy, że przychody uzyskane w wyniku emisji akcji, skutkujące utworzeniem (podwyższeniem) kapitału zakładowego, nie stanowią przychodu podatkowego.

Przychodu otrzymanego na utworzenie lub powiększenie kapitału zakładowego nie zalicza się do przychodów, gdyż jego celem jest zapewnienie zgromadzenia środków niezbędnych dla funkcjonowania przedsiębiorstwa, nie można zatem zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów wydatków związanych z powiększeniem kapitału zakładowego.

W sytuacji wniesienia wkładów w formie niepieniężnej (aportu), w innej postaci niż przedsiębiorstwo lub jego zorganizowana część, powstanie przychód u wnoszącego kapitał, którym będzie nominalna wartość udziałów w spółce kapitałowej, objętych w zamian za wkład niepieniężny⁷.

Przychód otrzymany na utworzenie lub powiększenie kapitału zakładowego⁸, niebędący przychodem podatkowym, mieści się w kategorii przychodów ze źródeł przychodów, jeżeli dochody z tych źródeł nie podlegają opodatkowaniu

⁶ Por. Ustawa z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych; DzU 1992, nr 21, poz. 86 ze zm., art. 12 ust. 4 pkt 4.

⁷ Ibidem, art. 12 ust. 1 pkt 7. Zgodnie z tym przepisem, przychodem jest nominalna wartość udziałów (akcji) w spółce kapitałowej objętych w zamian za wkład niepieniężny (w postaci innej niż przedsiębiorstwo lub jego zorganizowana część). W przepisie tym ustawodawca wyraźnie wskazał, że w przypadku aportu opodatkowaniu podlega jedynie objęcie udziałów lub akcji w spółkach kapitałowych.

⁸ Ustawa z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, art. 12 ust. 4 pkt 4.

podatkiem dochodowym. Przychód, który z woli ustawodawcy nie jest przychodem podatkowym spełnia kryterium niepodlegania opodatkowaniu podatkiem dochodowym. Skoro przy ustalaniu dochodu stanowiącego podstawę opodatkowania nie uwzględnia się przychodów ze źródeł, jeżeli dochody z tych źródeł nie podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym, to automatycznie w rachunku podatkowym nie uwzględnia się kosztów uzyskania tych przychodów. Oznacza to, że przychód neutralny podatkowo nie może generować kosztów. Przychodem neutralnym podatkowo będzie więc zarówno przychód ze źródła, z którego dochód nie podlega opodatkowaniu oraz ze źródła, z którego dochód jest zwolniony z podatku, jak i przychód niepodlegający opodatkowaniu z tego względu, że ustawodawca postanowił, iż nie jest on zaliczany do przychodów podatkowych. Wspólną cechą wszystkich tych przysporzeń jest to, że od wynikającego z nich dochodu nie jest naliczany podatek dochodowy. Neutralność podatkowa (transparentność) określonego przychodu wyraża się nie tylko w braku (z jakiegokolwiek powodu) opodatkowania uzyskanego z tego tytułu dochodu, ale też niemożności obciążenia kosztów działalności wydatkami związanymi z uzyskaniem tego przychodu. Zaliczenie przez przedsiębiorstwo przedmiotowych wydatków do kosztów uzyskania przychodów spowodowałoby zachwianie tej równowagi.

W osobowej spółce handlowej nie występuje pojęcie kapitału zakładowego, kluczowego w kontekście ustalenia momentu uzyskania przychodu. Wyklucza to więc możliwość ustalenia momentu uzyskania takiego ewentualnego przychodu w odniesieniu do spółek osobowych.

Od 2011 roku obowiązują nowe regulacje w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych, których celem jest dostosowanie polskich przepisów do prawa wspólnotowego oraz sprecyzowanie zasad opodatkowania dochodów uzyskiwanych przez podatników z tytułu udziałów w spółkach niebędących osobami prawnymi. W uzasadnieniu zmian zapisano między innymi: „Z chwilą przystąpienia RP do Unii Europejskiej przepisy ustaw o podatku dochodowym od osób prawnych i podatku dochodowym od osób fizycznych zawierały w swojej treści regulacje, które czyniły zadość obowiązkowi implementacji dyrektyw. W praktyce stosowania tych przepisów pojawiły się jednak trudności interpretacyjne, które powinny zostać usunięte w celu zwiększenia pewności prawa i zaufania podatnika do państwa”.

W świetle wcześniejszych przepisów istniały wątpliwości, czy wniesienie aportu do spółki osobowej (a więc niebędącej osobą prawną) podlega

opodatkowaniu. Nowelizacja w dużym stopniu problem ten rozwiązuje, uznając, że powyższa czynność opodatkowana nie będzie. Jest to zmiana korzystna dla podatników i pozwoli uwolnić ich od perspektywy sporów z organami podatkowymi na tym tle.

Z problematyką podwyższenia kapitału wskutek wniesienia aportu związana jest kwestia **opodatkowania podatkiem od towarów i usług**, szczególnie gdy przedmiot aportu był zakupiony przez przedsiębiorstwo będące czynnym podatnikiem podatku od towarów i usług i przysługiwało mu prawo do odliczenia podatku naliczonego przy zakupie środka trwałego. W sytuacji, gdy przedmiot służył wyłącznie czynności opodatkowanej, a następnie przedsiębiorstwo dokonało wniesienia aportu do spółki kapitałowej, która to czynność jest zwolniona z opodatkowania⁹, to przedsiębiorstwo zobligowane jest do dokonania korekty odliczonego uprzednio podatku naliczonego, w rozliczeniu za okres, w którym nastąpiło wniesienie aportu¹⁰. Przedsiębiorstwo wykorzystując przedmiotowy składnik majątku do czynności opodatkowanych, nabywa prawo do odliczenia podatku naliczonego, jednak zmiana jego przeznaczenia, polegająca na wykorzystaniu go do wykonania czynności zwolnionej, jaką jest jej wniesienie aportem do innej spółki, powoduje zmianę prawa do odliczenia¹¹. Należy podkreślić, że ta powszechnie stosowana interpretacja budzi wiele wątpliwości szczególnie z uwagi na podstawową zasadę podatku od towarów i usług, zasadę neutralności. Konieczność dokonania korekty naliczonego podatku związanego z przedmiotem aportu może być odebrane jako utrata możliwości odliczenia podatku naliczonego, co oznacza, że przedsiębiorstwo, z ekonomicznego punktu widzenia, było ostatecznym użytkownikiem przedmiotu aportu¹².

Prowadząc rozważania dotyczące istoty podatku w teorii struktury kapitału, należy uwzględnić także wpływ **podatku od czynności cywilnoprawnych**.

⁹ Na podstawie § 8 ust. 1 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Finansów z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług (DzU nr 97, poz. 970 ze zm.).

¹⁰ W świetle zasady neutralności podatku od towarów i usług oraz przepisów zawartych w art. 86, art. 90 i art. 91 ustawy o podatku od towarów i usług, firma zobowiązana jest do dokonania korekty podatku naliczonego przy nabyciu nieruchomości po dokonaniu aportu przedmiotowej nieruchomości. Por. wyrok zwykłego składu NSA, sygnatura I FSK 706/07 z 10 czerwca 2008 r. (niepublikowany).

¹¹ Decyzja w sprawie interpretacji prawa podatkowego, Izba Skarbowa w Warszawie, sygnatura 1401/PH-I/4407/14-42/07/EN/PV-I z 19 lutego 2008 r.

¹² Por. wyrok NSA z 7 czerwca 2004 r., sygn. akt FSK 87/04, orzecznictwo ETS oraz wyrok WSA w Olsztynie z 7 grudnia 2006 r., sygn. akt I SA/OL 528/06 w świetle przestrzegania podstawowej zasady neutralności wyrażonej w art. 86 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług.

Zgodnie z zapisami ustawy z 9 września 2000 roku o podatku od czynności cywilnoprawnych, podatkowi temu podlegają umowy spółki oraz zmiany tych umów, jeżeli powodują one podwyższenie podstawy opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych¹³. Ustawodawca wprowadził zasadę enumeratywnego określenia czynności podlegających opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych. Ustawowe wyliczenie zostało jednocześnie wzmocnione zasadą, zgodnie z którą o kwalifikacji określonej czynności prawnej, a w konsekwencji o jej podleganiu tym podatkiem, decyduje jej treść (elementy przedmiotowo istotne), a nie nazwa. W art. 1 ust. 3 sprecyzowano, jakie czynności – dla potrzeb podatku – należy uznawać za zmiany umowy spółki, określając, że „w przypadku umowy spółki za zmianę umowy uważa się:

1. Przy spółce osobowej – wniesienie lub podwyższenie wkładu, którego wartość powoduje zwiększenie majątku spółki albo podwyższenie kapitału zakładowego, pożyczkę udzieloną spółce przez wspólnika, dopłaty oraz oddanie przez wspólnika spółce rzeczy lub praw majątkowych do nieodpłatnego używania.
2. Przy spółce kapitałowej – podwyższenie kapitału zakładowego z wkładów lub ze środków spółki oraz dopłaty.
3. Przekształcenie lub łączenie spółek, jeżeli ich wynikiem jest zwiększenie majątku spółki osobowej lub podwyższenie kapitału zakładowego.
4. Przeniesienie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium państwa niebędącego państwem członkowskim:
 - a) rzeczywistego ośrodka zarządzania spółki kapitałowej, jeżeli jej siedziba nie znajduje się na terytorium państwa członkowskiego,
 - b) siedziby spółki kapitałowej, jeżeli jej rzeczywisty ośrodek zarządzania nie znajduje się na terytorium państwa członkowskiego– także wtedy, gdy czynność ta nie powoduje podwyższenia kapitału zakładowego”.

Analizując przytoczoną regulację, zauważyć należy, że w punkcie trzecim wymienione zostały wprost czynności obejmujące przekształcenia oraz łączenia spółek, natomiast brakuje na tej liście czynności podziału spółek, które uregulowane są w Kodeksie spółek handlowych¹⁴. Wskazany brak czynności podziału, wśród czynności podlegających opodatkowaniu, jest konsekwencją zmiany ustawy

¹³ Ustawa z 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (DzU 2007, nr 68, poz. 450 ze zm.) art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. k) i pkt 2 z zastrzeżeniem ust. 3 pkt 4.

¹⁴ Por. tytuł IV Kodeksu spółek handlowych: *Łączenie, podział i przekształcanie spółek*.

o podatku od czynności cywilno-prawnych¹⁵ wprowadzonej 1 stycznia 2009 roku¹⁶ w celu wdrożenia do polskiego systemu prawnego Dyrektywy Rady 2008/7/WE z 12 lutego 2008 roku dotyczącej podatków pośrednich od gromadzenia kapitału¹⁷.

Analiza regulacji ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych, Dyrektywy Rady nr 2008/7/WE wskazuje, że czynność podziału spółek, jako czynność restrukturyzacyjna, nie podlega opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych¹⁸.

W ustawie zapisano także, że w przypadku umowy spółki za zmianę umowy w spółce kapitałowej uważa się podwyższenie kapitału zakładowego z wkładów lub ze środków spółki oraz dopłaty¹⁹. Obowiązek podatkowy powstaje natomiast z chwilą podjęcia uchwały o podwyższeniu kapitału spółki mającej osobowość prawną i ciąży na spółce²⁰. Podstawę opodatkowania przy podwyższeniu kapitału zakładowego stanowi wartość, o którą podwyższono kapitał zakładowy, a stawka podatku od umowy spółki wynosi 0,5%²¹.

Należy także dodać, że opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych podlega tylko podwyższenie kapitału zakładowego, natomiast nie

¹⁵ Ustawa z 7 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych (DzU, nr 209, poz. 1319).

¹⁶ Zgodnie z art. 15 Dyrektywy, kraje członkowie miały obowiązek transponowania do porządku krajowego regulacji Dyrektywy do 31 grudnia 2008 r. Realizując ten obowiązek, ustawodawca przygotował projekt zmian ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych, który 7 lipca 2008 r. przedstawiono Sejmowi wraz z uzasadnieniem projektu i stanowiskiem stosownych organów (Druk Sejmowy nr 748). W uzasadnieniu do projektu ustawy (strona druga uzasadnienia) zaznaczono, że ma on na celu wdrożenie Dyrektywy Rady nr 2008/7/WE. Co jednak znacznie istotniejsze, w uzasadnieniu zmian art. 1 ustawy znajdujących się na tej samej stronie wskazano jednoznacznie, że w zakresie opodatkowania spółek kapitałowych zaszły zmiany dotyczące katalogu czynności uznawanych za zmianę umowy spółki kapitałowej dla celów opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych, w tym:

- zniesienie opodatkowania podziału spółek jako czynności restrukturyzacyjnych w świetle dyrektywy,
- zniesienie opodatkowania zmiany umowy spółki kapitałowej związanej z przeniesieniem między państwami członkowskimi rzeczywistego ośrodka zarządzania spółki kapitałowej lub jej statutowej siedziby.

¹⁷ Por. Dyrektywa Rady Europy 2008/7/WE z 12 lutego 2008 r. dotycząca podatków pośrednich od gromadzenia kapitału. DzUrz UE L 46 z 21 lutego 2008, s. 11.

¹⁸ Por. także wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z 27 kwietnia 2010 r. sygn. akt III SA/Po 178/10.

¹⁹ Ibidem, art. 1 ust. 3 pkt 2.

²⁰ Ibidem, art. 3 ust. 1 pkt 2 i art. 4 pkt 9.

²¹ Ibidem, art. 6 ust. 1 pkt 8 lit. b) oraz art. 7 ust. 1 pkt 9.

są opodatkowane wkłady powodujące podwyższenie kapitału zapasowego. Tak więc nadwyżka ponad wartość nominalną udziałów (agio) przekazana na kapitał zapasowy spółki nie będzie podlegać opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych.

2. Koszt kapitałów własnych a podatki

Istnieją dwa podstawowe źródła pozyskiwania przez przedsiębiorstwo **kapitałów własnych** na finansowanie inwestycji, tj. w formie niepodzielonych zysków lub nowego zewnętrznego kapitału zakładowego.

Termin „niepodzielone zyski” można interpretować jako pozycję pasywów bilansu „zysk (strata) z lat ubiegłych”, składającą się ze wszystkich zysków zatrzymanych przez firmę w czasie jej działalności. W rachunku zysków i strat ujawnia się podział zysku lub pokrycie straty. Należy wykazać zysk lub stratę dotyczącą udziałów mniejszości oraz zysk lub stratę przypadającą udziałowcom jednostki dominującej. Wymóg ten wynika z MSR 1²².

W rozumieniu **przepisów podatkowych, termin „niepodzielone zyski”** odnosi się do zysków spółki kapitałowej, w stosunku do których spółka nie podjęła uchwały o ich podziale i wypłacie wspólnikom, a także dotyczy takich zysków, które nie zostały rozdzielone między wspólników, lecz przekazane na przykład na kapitał (fundusz) zapasowy. Zgodnie z zapisami Kodeksu spółek handlowych, „podziałem zysku” jest podjęcie przez zwyczajne zgromadzenie wspólników uchwały o jego przeznaczeniu²³. Jeżeli umowa spółki nie przewiduje, że wspólnicy automatycznie uzyskują prawo do dywidendy po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego, to o przeznaczeniu zysku decyduje zgromadzenie wspólników, które może podzielić zysk w szczególności w ten sposób, że:

- a) przeznaczy go w całości na:
 - kapitał zapasowy (fundusze / kapitały rezerwowe),
 - pokrycie straty z lat ubiegłych,
 - wypłatę dywidendy dla wspólników;

²² Por. MSR 1. *Prezentacja sprawozdań finansowych*, red. K. Winiarska, Wyd. Difin, Warszawa 2007, s. 117, 126; Wyrok WSA w Warszawie z 8 czerwca 2010 r. (III S.A./Wa45/10).

²³ Zgodnie z przepisami kodeksu spółek handlowych, jeżeli w umowie spółki nie postanowiono inaczej, decyzja o podziale zysku należy do kompetencji zgromadzenia wspólników. Uchwała o podziale zysku (lub pokryciu straty) powinna być przedmiotem obrad zwyczajnego zgromadzenia wspólników. Por. *Ustawa Kodeks spółek handlowych...*, art. 191 § 2.

- b) przeznaczy go na przykład w części na pokrycie straty i w części na wypłatę dywidendy lub w części na wypłatę dywidendy i w części na powiększenie kapitału zapasowego.

Podziałem zysku może być również podjęcie przez zwyczajne zgromadzenie wspólników decyzji o przeznaczeniu zysku na wypłaty premii dla pracowników lub członków zarządu spółki²⁴.

We wszystkich tych sytuacjach podjęcie przez zwyczajne zgromadzenie wspólników decyzji przeznaczenia zysku należy uznać za „podział” tego zysku, a w konsekwencji tak przeznaczony na określone cele zysk za zysk „podzielony”²⁵. Zysk nie musi być zawsze dzielony. Dotyczy to podziału w ogóle, jak również podziału bezpośrednio po upływającym roku obrotowym. Należy odróżnić podział zysku między wspólników i w inny sposób, który może służyć przede wszystkim wzmocnieniu sytuacji majątkowej spółki „kosztem” wspólników²⁶. W razie braku odnośnego postanowienia umowy, co do określenia innego sposobu podziału zysku, „(...) decyduje uchwała zgromadzenia wspólników. Przykładowo, podział zysku w inny sposób ma miejsce w przypadku przeznaczenia go na wypłaty dla pracowników lub na tantiemy dla członków zarządu, na cele dobroczynne, na zasilenie określonych fundacji”²⁷.

Powodem, dla którego należy przypisać koszt kapitału niepodzielonym zyskom jest **zasada kosztów utraconych korzyści**. Zyski przedsiębiorstwa po opodatkowaniu należą formalnie do ich akcjonariuszy i jeżeli zostaną zatrzymane w przedsiębiorstwie, to pojawia się koszt utraconych korzyści – akcjonariusze mogliby dostać je w postaci dywidendy i zainwestować pieniądze w inne akcje, obligacje, nieruchomości. Przedsiębiorstwo powinno więc zarobić na niepodzielonych zyskach przynajmniej tyle, ile sami akcjonariusze mogliby zarobić na alternatywnych inwestycjach o porównywalnym ryzyku.

W szacowaniu kosztu kapitału z niepodzielonych zysków duże znaczenie mają dywidendy i ich wartość rzeczywista, która pozostaje do dyspozycji

²⁴ Por. *Co to są niepodzielone zyski spółki kapitałowej*, „Rzeczpospolita”, 12.08.2010.

²⁵ Dysponowanie zyskiem może się odbywać na rzecz wspólników albo zysk może zostać dzielony w inny sposób. Por. A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych – Komentarz*, t. 1, Wyd. Zakamycze 2006, s. 1100.

²⁶ *Ibidem*, s. 866.

²⁷ S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. 2, komentarz do artykułów 151–300, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 303.

właściciela po zapłacie podatku dochodowego. Wielkość obciążeń podatkowych bezpośrednio wpływa na decyzje właścicieli o pozostawieniu zysków w firmie.

Zgodnie z zapisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, zwalnia się od podatku dochodowego dochody (przychody) z dywidend oraz inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki²⁸:

- wypłacającym dywidendę oraz inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych jest spółka będąca podatnikiem podatku dochodowego, mająca siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- uzyskującym dochody (przychody) z dywidend oraz inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych jest spółka podlegająca w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej lub w innym państwie należącym do Europejskiego Obszaru Gospodarczego opodatkowaniu podatkiem dochodowym od całości swoich dochodów, bez względu na miejsce ich osiągnięcia,
- spółka posiada bezpośrednio nie mniej niż 10% udziałów (akcji) w kapitale spółki,
- odbiorcą dochodów (przychodów) z dywidend oraz innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych jest spółka albo zagraniczny zakład spółki.

Zwolnienie ma zastosowanie w przypadku, kiedy spółka uzyskująca dochody (przychody) z dywidend oraz inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych mających siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej posiada udziały (akcje) w spółce wypłacającej te należności w wysokości nieprzerwanie przez okres dwóch lat²⁹. Zwolnienie to ma również zastosowanie w przypadku, gdy okres dwóch lat nieprzerwanego posiadania udziałów (akcji) upływa po dniu wypłaty dywidendy. W przypadku niedotrzymania warunku posiadania udziałów (akcji) nieprzerwanie przez okres dwóch lat, spółka jest obowiązana do zapłaty podatku, wraz z odsetkami za zwłokę w wysokości 19% dochodów (przychodów) do 20. dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym utraciła prawo do zwolnienia.

²⁸ Por. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych..., art. 22 ust.4.

²⁹ Ibidem, art. 22 ust. 4a.

Odbiorcą dywidendy może być także osoba fizyczna. Zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych³⁰, uważa się za przychody z kapitałów pieniężnych dywidendy, inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych, których podstawą uzyskania są udziały (akcje) w spółce mającej osobowość prawną lub spółdzielni, w tym również:

- dywidendy z akcji złożonych przez członków pracowniczych funduszy emerytalnych na rachunkach ilościowych,
- oprocentowanie udziałów członkowskich z nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) w spółdzielniach,
- podział majątku likwidowanej spółki (spółdzielni),
- wartość dokonanych na rzecz udziałowców i akcjonariuszy nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych świadczeń³¹.

Zgodnie z zapisami ustawy³², dochodem (przychodem) z udziału w zyskach osób prawnych jest dochód (przychód) faktycznie uzyskany z tego udziału, w tym także wartość niepodzielonych zysków w spółkach kapitałowych w przypadku przekształcenia tych spółek w spółki osobowe, przy czym przychód określa się na dzień przekształcenia³³.

Koszt nowo emitowanych akcji zwykłych lub kapitału akcyjnego zewnętrznego jest wyższy niż koszt niepodzielonych zysków ze względu na koszty sprzedaży nowych akcji zwykłych.

Koszty sprzedaży związane z podwyższeniem kapitału zakładowego przez emisję nowych akcji są to wydatki na:

- takse notarialną za sporządzenie aktu notarialnego o podwyższeniu kapitału zakładowego,

³⁰ Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych ..., art. 17 ust. 1 pkt 4.

³¹ Określoną według zasad wynikających z art. 11 ust. 2–2b.

³² Ibidem, art. 24 ust. 5 pkt 8.

³³ Zapis art. 24 ust. 5 pkt 8 został dodany do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych przez ustawę z 6 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw. Ustawa weszła w życie 1 stycznia 2009 r. i jej przepisy mają zastosowanie do uzyskanych dochodów (poniesionej straty) od 1 stycznia 2009 r. Opodatkowanie niepodzielonych zysków spółki kapitałowej z okresu przed 1 stycznia 2009 r. oznaczałoby naruszenie konstytucyjnej zasady niedziałania prawa wstecz wynikającej z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, albowiem na mocy przepisów wchodzących w życie 1 stycznia 2009 r. zostałyby opodatkowane dochody wygenerowane faktycznie przed tą datą. Dochody spółek kapitałowych zatrzymane w spółce osiągnięte przed 1 stycznia 2009 r. w przypadku przekształcenia w spółkę osobową przed tym dniem nie podlegały opodatkowaniu. Por. np. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 8 sierpnia 2008 r., sygn. akt II FSK 871/08.

- emisję reklam i informacji o akcjach oferowanych w ramach Debiutu Giełdowego w mediach (telewizja, internet, gazety),
- usługi doradcze, prawne, usługi biegłych rewidentów i inne usługi niematerialne związane z przygotowaniem debiutu giełdowego, w tym w szczególności na:
 - honoraria za sporządzenie prospektu emisyjnego (w tym także koszty druku, zamieszczenia na stronie internetowej www.gpw.pl, tłumaczenia na język angielski itp.),
 - wynagrodzenie za sporządzenie *comfortletter* (tj. oświadczenia audytora, zwykle wymaganego przez biura maklerskie i potwierdzającego, że dane przedstawione w sprawozdaniu finansowym załączonym do prospektu emisyjnego są wiarygodne i rzetelne),
- opłaty giełdowe (za notowania, dopuszczenie do obrotu, przyjęcie do depozytu – uiszczane na rzecz Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych SA oraz Giełdy Papierów Wartościowych SA),
- prowizję domu maklerskiego, będącego „oferującym” oraz krajowym współzarządzającym ofertą akcji,
- prowizję tak zwanego głównego menedżera oferty, wyłącznego prowadzącego księgę popytu, a zarazem globalnego koordynatora,
- ubezpieczenie członków zarządu od przyszłych szkód, mogących wystąpić w związku z debiutem giełdowym.

Zgodnie z zapisami ustawy z 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych³⁴, podwyższenie kapitału zakładowego spółek akcyjnych wymaga zmiany statutu i następuje skutek emisji nowych akcji lub podwyższenia wartości nominalnej dotychczasowych akcji. Przy czym emisja nowych akcji sama w sobie nie prowadzi do podwyższenia kapitału zakładowego, niezbędne jest objęcie akcji nowej emisji. Może to oznaczać, że przychód uzyskany przez spółkę z emisji akcji jest traktowany jako bezpośrednio przeznaczony na powiększenie kapitału zakładowego. To z kolei może prowadzić do uznania, że wszelkie wydatki ponoszone przez przedsiębiorstwo w związku z podwyższeniem kapitału przez emisję akcji pozostają w bezpośrednim związku z przychodem otrzymanym na podwyższenie kapitału zakładowego. Nastąpi wówczas oderwanie przepływu kapitału od pozostałej działalności przedsiębiorstwa.

³⁴ Ustawa z 15 września 2000 r. *Kodeks spółek handlowych...*, art. 431 § 1.

Z zapisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wynika, że wartości majątkowe wniesione na pokrycie kapitału własnego (zakładowego) nie są przychodem podatkowym przedsiębiorstw, co oznacza, że kapitał pozyskany dzięki emisji nowych akcji zwykłych nie będzie stanowić dochodu podatkowego. Konsekwencją tego jest jednak to, że wydatków związanych z pozyskaniem kapitału zakładowego nie można traktować jako kosztów uzyskania przychodów³⁵. Nie odnoszą się one bowiem do przychodu podatkowego. Są bezpośrednio powiązane z przeprowadzeniem neutralnej podatkowo operacji na kapitale zakładowym. Przychód związany z emisją akcji nie jest efektem bieżącej działalności gospodarczej. Celem emisji nie może być jednak tylko samo w sobie pozyskanie nowego zewnętrznego kapitału własnego.

Przedsiębiorstwo dokonuje podwyższenia kapitału z zamiarem generowania większych dochodów, gdyż kapitał stanowiący przepływ pieniądza od właścicieli będzie pracować i zwiększać wartość firmy. Jest to podyktowane także koniecznością kompensaty dawcom kapitału ich kosztu alternatywnego. Przychody te będą niewątpliwie stanowić przychody z bieżącej działalności gospodarczej, z której przychód jest odrębny od przychodu otrzymanego na podwyższenie kapitału zakładowego. Z osiągnięciem tego przychodu będą się wiązały odrębne wydatki stanowiące koszt jego uzyskania. Podwyższenie kapitału zakładowego nie jest zatem celem samym w sobie, to znaczy nie jest dokonywane, aby uzyskać przychód w postaci wyższego kapitału zakładowego. Celem podwyższenia kapitału zakładowego jest pozyskanie środków na finansowanie działalności operacyjnej przedsiębiorstwa. Tym samym wydatki związane z podwyższeniem kapitału zakładowego powinny stanowić koszty inne niż koszty bezpośrednio związane z uzyskaniem przychodu lub zachowaniem albo zabezpieczeniem źródła przychodu (koszty pośrednie).

W tym miejscu ujawnia się sprzeczność, która występuje między teorią kapitału, a doktryną i orzecznictwem podatkowym. Sprzeczność ta sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy można „oderwać” kapitał i koszt jego pozyskania od pozostałej działalności przedsiębiorstwa? Wydaje się, że nie można, gdyż kapitał własny jest następstwem przepływu środków pieniężnych od właścicieli, ucieleśnia się w aktywach, pracuje w nich i przynosi nadwyżkę finansową. Jest to jeden proces. Tymczasem w orzecznictwie i interpretacjach podatkowych dokonuje się rozdzielenia procesu pozyskania kapitału i efektów późniejszej jego

³⁵ Por. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych..., art. 12 ust. 4 pkt 4.

pracy, czego następstwem jest ściśle powiązanie przychodu niepodatkowego w postaci wpływu środków powiększających kapitał zakładowy z kosztami jego pozyskania.

Takie rozumowanie uzasadnia się faktem, że w myśl ustawy przychodami są w szczególności otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, w tym również różnice kursowe. Z treści ustawy wynika natomiast, że do przychodów nie zalicza się przychodów otrzymanych na utworzenie lub powiększenie kapitału zakładowego. W świetle powołanego przepisu stwierdza się, że przychody uzyskane z emisji akcji, skutkujące utworzeniem (podwyższeniem) kapitału zakładowego, nie stanowią przychodu w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych³⁶. Jak podkreślano wcześniej, kosztami uzyskania przychodów są natomiast koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów³⁷.

Istotą utworzenia i podwyższenia kapitału zakładowego jest zgromadzenie środków niezbędnych dla funkcjonowania przedsiębiorstwa. Dokonując analizy wydatków związanych z pozyskaniem kapitału zakładowego z emisji akcji, odnosi się je do przepisu ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych³⁸, gdzie zapisano, że wydatki związane są z przepływem kapitału, odrywając jego byt od działalności operacyjnej przedsiębiorstwa, czyli pracy kapitału w aktywach. Podkreśla się ścisły związek między otrzymanymi środkami, za pomocą których pozyskano kapitał a poniesionymi wydatkami, będącymi skutkiem jego pozyskania oraz wskazuje się na bezpośrednie powiązanie z przeprowadzeniem neutralnej podatkowo operacji na kapitale zakładowym³⁹.

Mając na uwadze nierozzerwalność procesu wpływu kapitału do przedsiębiorstwa z jego ucieleśnieniem w aktywach i pracą w nich, należy podkreślić, że zgodnie z zapisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, kosztami uzyskania przychodów mogą być wszystkie poniesione wydatki, po wyłączeniu zastrzeżonych w ustawie, o ile pozostają w związku przyczynowo-skutkowym

³⁶ Ibidem, art. 12 ust. 4 pkt 4.

³⁷ Ibidem, art. 15 ust. 1 z wyjątkiem kosztów wymienionych w art. 16 ust. 1.

³⁸ Ibidem, art. 12 ust. 4 pkt 4.

³⁹ W przedmiotowym temacie nie można mówić o jednolitej linii orzecznictwa sądowego. Przykładem rozstrzygnięć są m.in.: wyrok WSA w Warszawie z 23 kwietnia 2008 r., sygn. akt III SA/Wa 46/08, wyrok WSA w Bydgoszczy z 8 kwietnia 2008 r., sygn. akt I SA/Bd 44/08 oraz wyrok NSA z 23 lutego 2009 r., sygn. akt II FSK 1753/07. W wyrokach tych sądy podkreślały odrębność przepływu kapitałowego od działalności operacyjnej przedsiębiorstwa.

z przychodami, a także o ile służą zachowaniu lub zabezpieczeniu funkcjonowania źródła przychodów. Jeżeli nawet przyjęte zostanie, że koszty związane z pozyskaniem nowego zewnętrznego kapitału własnego należy przypisać tylko tej operacji, to dalsze trwanie kapitału w przedsiębiorstwie związane jest z jego działalnością. Wynika z tego poprawność zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów wszelkich kosztów związanych z emisją akcji, ponieważ istnieje niepodważalny związek między prowadzoną działalnością gospodarczą a ich poniesieniem. Wystąpi tu pośredni związek z działalnością operacyjną, w którym pośredniczy kapitał⁴⁰. Koszty związane z emisją akcji dotyczą całokształtu działalności przedsiębiorstwa, są zatem kosztami pozostającymi w pośrednim związku z przychodami.

Jeszcze w 2002 roku kosztem podatkowym były odpisy amortyzacyjne od wydatków ponoszonych na pozyskanie kapitału podstawowego. Na podstawie art. 1 pkt 9 Ustawy z 27 lipca 2002 roku nowelizującej ustawę o podatku dochodowym od osób prawnych, 1 stycznia 2003 roku wykreślono z niej art. 16b ust. 2 pkt 1 odnoszący się do amortyzacji kosztów organizacji poniesionych przy założeniu lub późniejszym rozszerzeniu spółki akcyjnej. Przepis ten określał przykładowy katalog takich kosztów, a wśród nich kosztów poniesionych na podwyższenie kapitału zakładowego. W szczególności były to: koszty doradztwa, opłaty notarialne, skarbowe, sądowe, giełdowe, opłaty ponoszone w regulowanym pozagiełdowym wtórnym obrocie publicznym papierami wartościowymi, koszty druku dokumentów akcyjnych, koszty sporządzania, drukowania oraz dystrybucji prospektu emisyjnego lub jego skróconej wersji, koszty oferowania papierów wartościowych.

O możliwości zaliczania kosztów związanych z debiutem giełdowym do kosztów podatkowych, pozytywnie wypowiedziało się wielu przedstawicieli sądów administracyjnych.

Zgodnie z wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 7 marca 2006 roku: „Koszty organizacji osoby prawnej, a więc koszty poniesione przy zakładaniu spółki, a są to: opłata notarialna, opłata skarbową, adwokacka (radcowska), stanowią koszt bytu prawnego spółki i stanowią koszt uzyskania przychodów, o którym mowa w art. 15 ust. 1 ustawy o CIT (...). Najogólniej można stwierdzić, że gdyby nie powstała osoba prawna, nie byłoby przychodu.

⁴⁰ Takie stanowisko potwierdzają wyroki sądów administracyjnych w sprawie zaliczania wydatków związanych z wejściem na giełdę do kosztów uzyskania przychodów: wyrok WSA w Warszawie z 12 lutego 2009 r., sygn. akt III SA/Wa 1684/08, wyrok WSA w Gliwicach z 11 marca 2009 r., sygn. akt I SA/GI 1077/08 oraz wyrok WSA w Poznaniu z 6 maja 2008 r., sygn. akt I SA/Po 257/08.

Skoro wydatki poniesiono na utworzenie osoby prawnej, to pośrednio poniesiono je w celu osiągnięcia przychodu. Również wydatki radcy prawnego związane z podwyższeniem kapitału zakładowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, z uwagi na potrzebną w tej kwestii wiedzę fachową, wiedzę prawniczą, uzasadniają ten wydatek jako koszt uzyskania przychodu w rozumieniu art. 15 ust. 1 ustawy⁴¹. Także w wyroku z 10 grudnia 2008 roku Wojewódzki Sąd Administracyjny w Olsztynie stwierdził, że „Przychód otrzymany na podwyższenie kapitału zakładowego, w rozumieniu przepisu art. 12 ust. 4 pkt 4 ustawy (...) o CIT, został uznany przez ustawodawcę za przychód niezaliczany do przychodów podatnika. Natomiast wydatki pośrednie (opłaty notarialne, podatek od czynności cywilnoprawnych) poniesione przez podatnika mogą być zaliczane do kosztów uzyskania przychodu na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy podatkowej”⁴².

pozytywnie o możliwości zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów kosztów debiutu giełdowego opowiedział się także Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu w wyroku z 17 lutego 2009 roku. W uzasadnieniu tego wyroku stwierdzono między innymi, że: „Do kosztów o charakterze pośrednim (...) zaliczyć należy zatem wydatki wymienione przez skarżącą we wniosku o udzielenie pisemnej interpretacji, tj. wydatki z tytułu wprowadzenia jej akcji do obrotu publicznego, w szczególności takie jak przygotowanie prospektu emisyjnego, doradztwo prawne i finansowe, koszty administracyjne (druk, publikacja i dystrybucja prospektu emisyjnego), koszty obsługi prawnej (opłaty notarialne, sądowe, skarbowe), koszty ogłoszeń wymaganych przepisami prawa, koszty tłumaczeń dokumentacji na potrzeby oferty publicznej, koszty promocji oferty publicznej”⁴³.

Przytoczone wyroki nie wyczerpują bogatego dorobku orzecznictwa sądowego dotyczącego zaliczania do kosztów uzyskania przychodu wydatków związanych z pozyskaniem przez przedsiębiorstwo nowego zewnętrznego kapitału własnego. Na podkreślenie zasługuje fakt, że fundamentem tych wyroków było uwzględnienie adekwatnego związku przyczynowego między kosztem a przychodem, będącymi rękojmiami i gwarancją wszechstronnego rozpatrzenia i wyjaśnienia wszystkich współzależności między zastosowanym przez podatnika środkiem

⁴¹ Por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 7 marca 2006 r. (I FSK 121/05).

⁴² Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z 10 grudnia 2008 r. (I SA/OI 504/08).

⁴³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z 17 lutego 2009 r. (I SA/Po 1370/08).

(poniesionymi kosztami) a oczekiwanymi następstwami⁴⁴. Nie ulega wątpliwości, że wydatki ponoszone na koszty związane z emisją akcji w publicznym obrocie to wydatki w celu uzyskania przychodów, rozumiane jako wykonywanie podstawowej działalności przedsiębiorstwa.

Orzecznictwo sądów bardzo długo nie było jednolite, co powodowało chaos w zarządzaniu finansami przedsiębiorstw, który wynikał z faktu, że w wielu orzeczeniach sądy stwierdzały brak możliwości zaliczania do kosztów uzyskania przychodów kosztów związanych z pozyskaniem nowego zewnętrznego kapitału akcyjnego⁴⁵. W orzeczeniach tych przyjmowano założenie, że wydatki poniesione w związku z utworzeniem lub powiększeniem kapitału zakładowego spółki kapitałowej nie mogły stanowić kosztów uzyskania przychodów w podatku dochodowym od osób prawnych, ponieważ przychody otrzymane na utworzenie lub powiększenie tego kapitału nie są zaliczane do przychodów podatkowych. Wydatki te były ponoszone w celu utworzenia lub powiększenia samego źródła przychodów, natomiast ani bezpośrednio, ani pośrednio nie służyły celowi, jakim jest osiągnięcie przychodu podatkowego⁴⁶.

Rozbieżności wynikające z orzeczeń sądów zostały poddane ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego w składzie siedmiu sędziów, który na rozprawie 17 sierpnia 2010 roku uznał, że powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, dotyczące zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów wydatków poniesionych na podwyższenie kapitału zakładowego. Wątpliwości sądu sprowadziły się do odpowiedzi na pytanie: „Czy na podstawie art. 15 ust. 1 w zw. z art. 7 ust. 3 pkt 1 i 3 oraz art. 12 ust. 4 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych kosztami uzyskania przychodów są wydatki poniesione przez spółkę akcyjną na podwyższenie kapitału zakładowego, a związane z emisją nowych

⁴⁴ Por. A. Gomułowicz, *Koszty uzyskania przychodów. Zasady ogólne*, Wyd. Difin, Warszawa 2005, s. 104–105.

⁴⁵ Wątpliwości wynikające z treści przepisów, których wynikiem jest rozbieżne orzecznictwo sądów administracyjnych, w tym również Naczelnego Sądu Administracyjnego, spowodowało, że NSA skierował problem do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów. Por. postanowienie NSA z 18 sierpnia 2010 r. II FSK 577/09.

⁴⁶ W wyroku NSA z 10 lutego 2010 r. zawarto tezę, że wydatki poniesione w związku z utworzeniem lub powiększeniem kapitału zakładowego spółki kapitałowej nie stanowią kosztów uzyskania przychodów w podatku dochodowym od osób prawnych, ponieważ przychody otrzymane na utworzenie lub powiększenie tego kapitału nie są zaliczane do przychodów podatkowych. Wydatki te są ponoszone w celu utworzenia lub powiększenia samego źródła przychodów, natomiast ani bezpośrednio, ani pośrednio nie służyły celowi, jakim jest osiągnięcie przychodu podatkowego. Wyrok NSA z 10 lutego 2010 r., II FSK 1450/08.

akcji?”. W uchwale sąd stwierdził, że „(...) tylko wydatki związane z emisją nowych akcji, bez których nie jest możliwe podwyższenie przez spółkę akcyjną kapitału zakładowego, nie są kosztami uzyskania przychodów”⁴⁷. Do tego rodzaju wydatków zaliczył opłaty notarialne, sądowe, podatek od czynności cywilnoprawnych, a w przypadku podwyższenia kapitału wskutek emisji akcji, będących przedmiotem oferty publicznej, objętych prospektem emisyjnym dodatkowo ponoszone w związku z tym opłaty giełdowe, koszty druku dokumentów akcyjnych, koszty sporządzenia, drukowania oraz dystrybucji prospektu emisyjnego lub jego skróconej wersji oraz koszty oferowania papierów wartościowych. Pozostałe wydatki, stanowiąc koszty ogólne funkcjonowania spółki kapitałowej, zadaniem Sądu, są kosztami uzyskania przychodów⁴⁸. Uchwała ta wprowadziła pewien ład w ocenie kosztów pozyskania nowego zewnętrznego kapitału własnego jako kosztów uzyskania przychodu.

Na treść uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego z 24 stycznia 2011 roku powołują się sądy, które obecnie rozstrzygają spory o zaliczanie do kosztów uzyskania przychodu poszczególnych kategorii kosztów związanych z podwyższeniem kapitału zakładowego⁴⁹.

Rozbieżności w interpretacji możliwości zaliczania do kosztów uzyskania przychodu w podatkach dochodowych kosztów związanych z emisją nowych akcji zwykłych skutkowały także chaosem w interpretacjach możliwości odliczenia podatku naliczonego **od towarów i usług** w fakturach dokumentujących poniesione koszty przez płatników tego podatku. Możliwość odliczenia podatku była warunkowana możliwością ich zaliczenia do kosztów uzyskania przychodu⁵⁰. Jeszcze w interpretacjach z 2009 roku minister finansów zajmo-

⁴⁷ Stosownie do art. 12 ust. 4 pkt 4 oraz art. 7 ust. 1 i 2 w związku z art. 15 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

⁴⁸ Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z 24 stycznia 2011 r., sygn. akt II FPS 6/10.

⁴⁹ Por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z 1 lutego 2012 r., sygn. akt I SA/Po 839/11. Sąd rozstrzygał wątpliwość dotyczącą wydatków poniesionych na usługi doradcze związane z podwyższaniem kapitału zakładowego. Uznał, że „(...) są to wydatki związane z funkcjonowaniem ogólnym spółki, służące zachowaniu lub zabezpieczeniu źródła przychodów, które nie wykazują związku z konkretnym przychodem. Takie wydatki, będące kosztami pośrednimi, podlegają zaliczeniu do kosztów uzyskania przychodów w dniu, na który ujęto ten koszt w księgach rachunkowych (art. 15 ust. 4, 4d i 4e u.p.d.o.p.). Wyłączenie ich z kosztów uzyskania przychodów stanowi naruszenie art. 15 ust. 1 w zw. z art. 12 ust. 4 pkt 4 u.p.d.o.p.”

⁵⁰ Należy podkreślić, że przepis art. 88 ust. 1 pkt 2 ustawy o podatku od towarów i usług został uchylony 1 grudnia 2008 r. Ustawą z 7 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (DzU, nr 209, poz. 1320). Oznacza to, że od 1 grudnia 2008 r.

wał stanowisko, w którym warunkował możliwość odliczenia naliczonego podatku od towarów i usług od zaliczenia wydatków do kosztów uzyskania przychodu⁵¹. W obecnych interpretacjach przyznaje się przedsiębiorstwu prawo do odliczenia podatku naliczonego w związku z wydatkami poniesionymi przy podwyższeniu kapitału zakładowego. Taka interpretacja jest zgodna z prawem polskim i prawem unijnym, do którego stosowania Polska jest zobowiązana po przystąpieniu do struktur UE. Potwierdzeniem tego prawa jest prawomocne orzeczenie Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 23 kwietnia 2010 roku⁵² oraz na przykład wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z 6 października 2008 roku⁵³.

Jeżeli przedsiębiorstwo jest czynnym podatnikiem podatku od towarów i usług, i prowadzi wyłącznie działalność opodatkowaną tym podatkiem, ma prawo do odliczenia podatku naliczonego, wykazanego w fakturach dokumentujących koszty poniesione w związku z wchodzeniem na giełdę. Wynika to z fundamentalnego prawa przedsiębiorstwa, podatnika do odliczenia podatku naliczonego, określonego w ustawie o podatku od towarów i usług⁵⁴. Regulacja ta jest wyrazem podstawowej cechy systemu podatku od wartości dodanej, to znaczy jego neutralności wyrażającej się tym, że przez realizację prawa do odliczenia podatku naliczonego podatnik nie ponosi faktycznie jego ciężaru. Oznacza to, że podatek ten nie powinien obciążać podatników uczestniczących w obrocie towarami i usługami, którzy nie są ich ostatecznymi odbiorcami, gdyż jego ciężarem powinien być obciążony wyłącznie konsument.

przy ocenie prawa podatnika do odliczenia podatku naliczonego nie ma znaczenia okoliczność zaliczenia danego wydatku do kosztów uzyskania przychodów w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym.

⁵¹ W interpretacji z 16 stycznia 2009 r. stwierdzono m.in.: „Spółce przysługuje prawo do obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego od zakupów towarów i usług związanych z wydatkami poniesionymi w związku z emisją akcji w takiej części, jaka odnosi się do sprzedaży opodatkowanej, zgodnie z art. 86 ust. 1 ustawy o VAT. Warunkiem istnienia prawa do odliczenia jest jednak możliwość zaliczenia poniesionych wydatków do kosztów uzyskania przychodów w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym, z uwzględnieniem wyjątków zawartych w ustawie o podatku od towarów i usług (art. 88 ust. 1 pkt 2 art. 88 ust. 3 ustawy o VAT). Por. Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie interpretacja indywidualna z 15 stycznia 2009 r., sygnatura IPPPI-443-1991/08-2/BS.

⁵² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 23 kwietnia 2010 r., sygn. akt II FSK 2105/08.

⁵³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 6 października 2008 r., sygn. akt I SA/Wa 1420/08.

⁵⁴ Por. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, DzU 2004, nr 54, poz. 535 z późn. zm., art. 86 ust. 1.

Realizacja zasady neutralności podatku od towarów i usług wyraża się zatem w stworzeniu takich regulacji prawnych, zgodnie z którymi podatek naliczony (zapłacony) przez podatnika może zostać odliczony w cenie nabytych towarów i usług w ramach prowadzonej działalności opodatkowanej tym podatkiem, nie stanowiąc tym samym dla podatnika obciążenia jako koszt. Konieczność przestrzegania tej zasady, w systemach podatkowych państw członkowskich, szczególnie stanowczo akcentowana jest przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości, który w swoich orzeczeniach wielokrotnie podkreślał, że prawo do odliczenia zostało wprowadzone po to, aby całkowicie uwolnić przedsiębiorcę od kosztów VAT-u zapłaconego lub podlegającego zapłacie, w toku jego działalności gospodarczej. „Wspólny system podatku VAT gwarantuje w ten sposób, iż wszelka działalność gospodarcza, niezależnie od jej celu lub rezultatu, jest opodatkowana w sposób całkowicie neutralny pod warunkiem, że działalność ta podlega temu podatkowi”⁵⁵.

Takie przedstawienie istoty kosztów pozyskania nowego zewnętrznego kapitału własnego jest zgodne z ideą finansów przedsiębiorstw, według której przedsiębiorstwo, po wejściu na giełdę, pozyskuje kapitał na finansowanie swej działalności inwestycyjnej i operacyjnej. W kontekście podatku od towarów i usług nie ulega wątpliwości, że działalność ta związana jest z działalnością podstawową, czyli opodatkowaną. Prawo to zostało potwierdzone w orzeczeniu z 26 maja 2005 roku w sprawie Kretztechnik AG przeciwko Finanzamt Linz⁵⁶, w którym zawarto stwierdzenie, że zapisy VI Dyrektywy⁵⁷ przyznają podatnikowi prawo do odliczenia całości VAT-u obciążającego wydatki poniesione przez niego w związku ze świadczeniami spełnionymi na jego rzecz przy emisji akcji pod warunkiem, że wszystkie transakcje podatnika są opodatkowane.

Z przedstawionych rozważań jednoznacznie wynika, że przedsiębiorstwo pozyskujące nowy zewnętrzny kapitał własny, w postaci emisji akcji, ma prawo do odliczenia podatku od towarów i usług wykazanego w fakturach

⁵⁵ Orzeczenie ETS w sprawie C-37/95 pomiędzy Państwem Belgijskim a GentCoal Terminal NV, w: *VI Dyrektywa VAT*, red. K. Sachs, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2004, s. 443.

⁵⁶ Por. Orzeczenie z 26 maja 2005 r. w sprawie Kretztechnik AG przeciwko Finanzamt Linz (sygn. akt C-465/03), dotyczące art. 17 (1) i art. 17 (2) VI Dyrektywy (obecnie art. 167 i art. 168 Dyrektywy 2006/112/WE z 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej – DzU UE L, nr 347).

⁵⁷ Dyrektywa 2006/112/WE z 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej.

dokumentujących poniesione w związku z tym koszty⁵⁸, co z punktu widzenia istoty finansów przedsiębiorstwa oznacza, że podatek ten jest neutralny i nie powoduje wzrostu kosztu pozyskania kapitału z tego źródła⁵⁹.

Podsumowanie

Kapitał własny stanowi zasadnicze źródło finansowania działalności przedsiębiorstw w Polsce. Może on pochodzić ze środków zakumulowanych jako niepodzielone zyski lub z podwyższenia kapitału zakładowego (emisja akcji, udziałów). Niezależnie od formy, na cenę tego kapitału ogromny wpływ mają podatki. Podsumowując przeprowadzone w artykule analizy, należy stwierdzić, że w obecnym stanie prawnym, przedsiębiorstwo ma częściowe prawo do zaliczenia do kosztów uzyskania przychodu wydatków związanych z kosztami emisji akcji zwykłych, a będąc czynnym podatnikiem podatku od towarów i usług i wykonując czynności opodatkowane, ma pełne prawo do odliczenia podatku od towarów i usług naliczonego w fakturach dokumentujących poniesienie tych kosztów. Jednak złożoność systemu podatkowego i jego niestabilność powoduje duże ryzyko podatkowe i finansowe w przedsiębiorstwie.

Literatura

VI Dyrektywa VAT, red. K. Sachs, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2004.

Co to są niepodzielone zyski spółki kapitałowej, „Rzeczpospolita”, 12.08.2010.

Gomułowicz A., *Koszty uzyskania przychodów. Zasady ogólne*, Wyd. Difin, Warszawa 2005.

Iwin-Garzyńska J., *Kapitał i podatki w nauce finansów przedsiębiorstw*, „Finanse” 2011, nr 4, Warszawa PAN INoF.

Iwin-Garzyńska J., *Podatek od towarów i usług a koszt kapitału własnego z emisji nowych akcji przedsiębiorstw polskich*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 549, Ekonomiczne Problemy Usług nr 39, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009.

⁵⁸ Prawo to zastało potwierdzone w interpretacji wydanej przez Dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z 13 września 2010 r., ILPPI/443-389/07-1/10-S/MK.

⁵⁹ Por. J. Iwin-Garzyńska, *Podatek od towarów i usług a koszt kapitału własnego z emisji nowych akcji przedsiębiorstw polskich*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 549, Ekonomiczne Problemy Usług nr 39, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009, s. 383-389.

- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych – Komentarz*, t. 1, Wyd. Zakamycze 2006.
- MSR 1. *Prezentacja sprawozdań finansowych*, red. K. Winiarska, Wyd. Difin, Warszawa 2007.
- Sołtyński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych*, t. 2, komentarz do artykułów 151–300, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r., *Kodeks spółek handlowych* (DzU 2000, nr 94, poz. 1037, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (DzU 1992, nr 21, poz. 86, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (DzU 200, nr 68, poz. 450 ze zm.).
- Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych (DzU, nr 209, poz. 1319).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (DzU 2004, nr 54, poz. 535, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług (DzU, nr 97, poz. 970 ze zm.).
- Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 stycznia 2011 r., sygn. akt II FPS 6/10.
- Wyrok NSA z dnia 10 czerwca 2008, sygn. I FSK 706/07 (niepublikowany).
- Wyrok NSA z dnia 7 czerwca 2004 r., sygn. akt FSK 87/04.
- Wyrok NSA z dnia 8 sierpnia 2008 r., sygn. akt II FSK 871/08.
- Wyrok NSA z dnia 23 lutego 2009 r., sygn. akt II FSK 1753/07.
- Wyrok NSA w Warszawie z dnia 23 kwietnia 2010 r., sygn. akt II FSK 2105/08.
- Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 7 grudnia 2006 r., sygn. akt I SA/OL 528/06.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 8 czerwca 2010 r., sygn. akt III S.A./Wa45/10.
- Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 27 kwietnia 2010 r. sygn. akt III SA/Po 178/10.
- Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 15 listopada 2007 r. sygn. akt I SA/Gd 753/2007.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 23 kwietnia 2008 r., sygn. akt III SA/Wa 46/08.
- Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 8 kwietnia 2008 r., sygn. akt I SA/Bd 44/08.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 12 lutego 2009 r., sygn. akt III SA/Wa 1684/08.
- Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 11 marca 2009 r., sygn. akt I SA/GI 1077/08.
- Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 6 maja 2008 r., sygn. akt I SA/Po 257/08.
- Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 10 grudnia 2008 r. sygn. akt I SA/OL 504/08.
- Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 17 lutego 2009 r., sygn. akt I SA/Po 1370/08.
- Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 6 października 2008 r., sygn. akt I SA/Wa 1420/08.
- Decyzja w sprawie interpretacji prawa podatkowego Izba Skarbowa w Warszawie, sygn. 1401/PH-I/4407/14–42/07/EN/PV-I z dnia 19 lutego 2008 r.
- Dyrektywa Rady Europy 2008/7/WE z dnia 12 lutego 2008 r. dotycząca podatków pośrednich od gromadzenia kapitału, DzUrz UE L 46 z 21 lutego 2008 r.
- Dyrektywy 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej.

SELECTED ASPECTS OF THE TAXATION OF
EQUITY COST IN POLISH ENTERPRISES

Summary

The issue of the impact of taxation on capital structure is very extensive. The paper presents essential issues associated with tax solutions that affect the cost of equity in the company.

Translated by Adam Adamczyk

